

Otto Rudolf.

1869—1937.

F. év március 10-én temették el a Lahn melletti Margburgban Ottó Rudolfot, a margburgi egyetem nagyhirű nyugalmazott tanárát, az utolsó négy évtized egyik legkiválóbb s egyéniségének vallásos mélységét tekintve talán páratlanul álló theológusát. Otto Rudolf vallásos zseni volt a szó légmélyebb és legeredetibb jelentésében. Tul a theologiai tudományon, a vallásos intuicio látnoki erejével nyult vissza a vallás ősforrásaihoz s ezekből merítette egyéniségének szuggesztív erőt sugárzó, a vallás minden megnyilvánulását kongeniálisan megértő és átérező sajátos varázst. Nem hiába állította volt Harnack őt, személyiségének nagy hatását figyelembe véve, Schleiermacher mellé.

Otto nem pusztán keresztény theológus volt, őt nem pusztán a kereszténység érdekelte, habár gondolkodásának középpontját ez alkotta. Meg akarta érteni, át akarta és át tudta érezni a vallás nagy miszteriumát mindott, ahol jellegzetes formában bukkan fel. A nagy lelkek elfogulatlanságával, az igazi keresztény ember tökéletes lelki szabadságával kutatta a vallás jelenségeit s ahol megtalálta, rávetette magát s kutatta ezt a mindennek felett álló, eléggé föl nem becsülhető alkotását az emberi szellemnek. Mi a vallás lényege, miben áll minden egyébtől megkülönböztető sajátos „suigeneris“ jellege? Erre a kérdésre felelt meg a keresztény, zsidó és hindu vallás mély tapasztalati megfigyelése után „A szentséges“-ről szóló művében (első kiadása 1917-ben, azóta 25 kiadást ért). A vallás egyetemes érvényű jellegzetes vonásainak ez a páratlan finomságu elemzése, ma már a művelt emberiség közkincsének mondható. Otto mély Istenhite, személyes tapasztalata, a vallás irodalmának és életének különböző területein végzett megfigyelései tették lehetővé ennek a maga nemében páratlan műnek a megírását.

Legutolsó s egyben a legérettebb műve az 1932-ben meg-

jelent: „Isten országa és az embernek fia“, amelyre egyik bírálója a következő megjegyzést tette: ez a mű mutatja, hogy Otto a kritikai theológiából kiindulva, a vallás tüneményének a világ vallásaiban való kutatása után, visszatért Jézushoz s kritikai álláspontját föl nem adva, a kereszténységnek, a keresztény hitnek abszolút jelentőségű tartalmába mélyedt el.

Egy rövid nekrológ alig alkalmas arra, hogy az Otto gazdag irodalmi értékének hatását kellőképpen méltányolhassuk. Nekünk, unitáriusoknak, azonban külön is van elegendő okunk arra, hogy megemlékezzünk róla. Th. Siegfried tanár, Otto kollégája a *Protestantenblatt* f. évi 14. számában írt megemlékezésében, kiemelve az elhunyt e fogulatlan gondolkodását, megemlíti, hogy a szabadelvű protestánsok köreit nagyon kedvelte, mert a vallás megújíthatóságát remélte tőlük. 1932-ben, sokak tanácsa ellenére, összehívta a frankfurti értekezletet, ahol a keresztény protestáns szabadelvű vallásosság felébredésére és továbbfejlődésének irányítására adta meg eléggé föl nem becsülhető direktíváit. Azt tanácsolja, hogy a kritikát az építő evangéliumi szellemmel kell kiegészíteni, hogy a liberálizmus valóban tiszta és teljes evangéliumi küldetés legyen a világ számára. A szabadság fogalmának mély és benső tartalmát csak a keresztény embernek Istennel szemben való kötelezettsége adhat. Aranymondások minden idők theologiai liberálizmusa számára.

E gondolkodása révén került Otto, az elméleti trinitárius, mint Siegfried mondja, közelebbi érintkezésbe az unitáriusokkal. Élénken érdeklődött az unitáriusok iránt, akiknek vallásossága nem pusztán elméleti villágnézet, hanem mély vallásosság, amely képessé tette őket, hogy Európa délkeleti részében évszázadokon át egyházközösségeket tarthassanak fenn s keressék az evangéliumi igazságot. Egész gondolkodását a békülékenység és a szeretet megértő hatalma hatotta át s így lelki vonzalmat érzett azok iránt, akik Jézusban az embert látták meg s életük vezetését, irányítását reá bízták.

Siegfried professzornak ezek a szavai teszik érthetővé, hogy a prágai nemzetközi kongresszus alkalmával figyelme reánk, erdélyi unitáriusokra is kiterjedt s megkezdődött fiaink Margburgba küldése, hol ösztöndíjakkal támogatták őket. Nagyon érdeklődött történelmünk, egész vallásos életünk s különösen liturgiánk iránt. A liturgiával az elmúlt két évtizedben nagyon so-

kat foglalkozott. Ugy látszik, hogy egy elképzelhető tökéletes, a vallás sublimis természetéhez teljesen hozzáillő istentiszteleti módot akart megvalósítani. Gazdag tapasztalatait e téren is pár értékes irodalmi munkában örököltette meg. Az erdélyi unitárizmus iránt érzett meleg érdeklődésének és rokonszenvének tulajdonítja e sorok írója, hogy az elmúlt nyáron a Margburgban tartózkodó James L. Adams professzor úr útján, aki az amerikai Meadville school tanára, egyenes üzenetet küldött nekem Arnheimba, hogy visszautazásomkor ne mulasszam el őt fölkeresni. Föl is kerestem s csaknem egy teljes napot töltöttem társaságában, mely idő alatt mindenre kiterjedő meleg érdeklődését, amennyire tudtam, kielégítettem. Hálás vagyok a gondviselésnek, hogy ezt az utolsó találkozást lehetővé tette.

Csak pár éve, hogy örökre eltávozott Fr. Niebergall, a marburgi egyetemen a gyakorlati theologia jeles tanára, szintén nagy jóakarónk, szabadelvű kereszténységnek izig-vérig harcos bajnoka. Most elment Otto is. A prágai nemzetközi szabadelvű vallásos kongresszuson mindketten ott voltak. Diszt és fényt adtak a kongresszuson megjelenésükkel s tartalmas előadásaikkal. Hálás kegyelettel kell őriznünk mindkettőjük emlékét s várjuk az időt, amikor az ő nyomdokaikon haladó theologus nemzedék hasonló nagylelkűséggel és elfogulatlansággal fogja keblére ölelni a nehéz küzdelmet vivő erdélyi unitárius testvéreket.

Dr. Varga Béla.

A vallási türelem szózata.

(Zweig István: Harc egy gondolat körül.)

A mai mérges gázgyártó, fegyvertkovácsoló, hadseregfejlesztő, háborúra készülő világban, mikor a nemzetek, felekezetek és társadalmi szervezetek csak a maguk külön érdekeit tekintik, mikor az egyetemes emberszeretet eszméje csak a háboru előtti boldog idők édes emléke, mikor az emberiség jó nagy része üres, közömbös szívetlenséggel megy el a szenvedő, összetiprott, megalázott lelkek mellett s még tökéletesen el nem pusztult lelkiismeretének kínos alkalmatlankodását a testvérgyilkos Kain eme szavaival temeti el: Avagy őrizője vagyok-e az én atyámfianak: valósággal egy új evangéliumi szózatként hat a világhírű osztrák német írónak: Zweig Istvánnak: Harc egy gondolat körül című műve, melyet magyar nyelven Balassa József kitűnő fordításában olvashatunk. Zweig István méltán sorakozik napjaink legnagyobb írói közé. Mint költő kezdte pályáját, mint regényíró folytatta és mint a regényes életrajz egyik legnagyobb és legsikeresebb képviselője ragadja magával az olvasók ezreit. Lélekelemzése oly meglepően mély és érdekes, oly magával ragadó, színes stílusban van megírva, hogy a könyveit nem tudjuk letenni addig, amíg végig nem olvastuk.

Az ismertetésünk tárgya a reformáció idejéből való. Castello Sebestyén és Kálvin János küzdelmét adja elő. Ebben a harcban tekintélyes része van a Servét Mihály elítélésének is, mert Castello lelkének teljes felháborodásával tiltakozik a „vallási gyilkosság” ellen s küzdelmes, de férfias életének minden erejét, nagy lelkének minden lángolását harcba állítja a lelkek fölött való zsarnokság, diktatura, elnyomás, rideg dogmatizmus és uralkodni vágyó önzés ellen. De nemcsak kritizál, hanem tanubizonyságot tesz a protestáns szabadelvűség, vallási türelem és a lelkiismereti szabadság felsőbbrendűsége mellett! Természetesen, midőn idevonatkozó elveinek kifejezést ad, nem fősvénykedik a Kálvinra